

ТРАНСФОРМАЦІЯ РИЗИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ЇХ ДЕСТРУКТИВНИЙ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ СТІЙКІСТЬ І ДОСЯГНЕННЯ НАЛЕЖНОГО РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

©2024 ЛУЦИК Ю. О.

УДК 330.338
JEL Classification: H00; H56; H80

Луцик Ю. О.

Трансформація ризиків економічної безпеки і їх деструктивний вплив на економічну стійкість і досягнення належного рівня економічної безпеки України

Сучасне безпекове середовище характеризується високим рівнем турбулентності та непередбачуваності. Умови життєдіяльності України потребують поглибленого аналізу питань, пов'язаних із необхідністю поступового та планового відновлення та зміцнення економічної стійкості країни, а також забезпечення належного рівня економічної безпеки держави за умови втрат і обмежень від війни. Метою наукової статті є аналіз перспектив і проблемних питань економічної безпеки держави, пов'язаних із трансформацією ризиків і загроз економічній безпеці в умовах довготривалої війни, вивчення їх негативних наслідків, які потребують дослідження та розв'язання, особливо за умови затягування та загострення війни. В статті здійснено аналіз викликів і загроз, що сформувались у 2022 році внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ проти України та продовжують чинити негативний вплив на економіку країни та загальний рівень економічної безпеки у 2023–2024 роках. Проаналізовано вплив ризиків і загроз, визначено найбільш вразливі складові економічної безпеки країни: зовнішньоекономічну, фінансову, соціальну та інвестиційно-інноваційну. Запропоновано заходи щодо мінімізації ризиків із метою досягнення економічної стійкості країни та відновлення належного рівня економічної безпеки України. Обґрунтовано важливість виявлення тенденцій та факторів, що сприятимуть відновленню національної економіки держави. Під час проведеного аналізу зроблено висновок про те, що поточна реакція економіки на втрати та обмеження війни виявила неочікувану стійкість до шоків впливів ризиків і загроз. Отже, при збереженні чинників стабілізації економічної безпеки країни можна із застережливим оптимізмом очікувати на позитивні перспективи у напрямі забезпечення економічної стійкості країни та досягнення належного рівня економічної безпеки держави.

Ключові слова: національна безпека, економічна безпека, економічна стійкість, воєнний стан, ризики, загрози, держава.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-3-111-117>

Табл.: 1. **Бібл.:** 11.

Луцик Юлія Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки та фінансового забезпечення Інституту логістики та підтримки військ (сил), Національний університет оборони України (просп. Повітрофлотський, 28, Київ, 03049, Україна)

E-mail: Julia.Lutsik@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1486-2336>

UDC 330.338
JEL Classification: H00; H56; H80

Lutsyk Y. O. Transformation of the Risks to Economic Security and Their Destructive Impact on the Economic Sustainability of the Country and the Achievement of an Appropriate Level of the Economic Security of Ukraine

Today's security environment is characterized by a high level of turbulence and unpredictability. The living conditions of Ukraine require an in-depth analysis of issues related to the need for gradual and planned recovery and strengthening of the country's economic stability, as well as ensuring an adequate level of economic security of the State in the face of losses and restrictions from the war. The aim of the scientific article is to analyze the prospects and problematic issues of economic security of the State related to the transformation of risks and threats to economic security in the conditions of a long-term war, to study their negative consequences that need to be studied and solved, especially in the context of prolongation and aggravation of the war. The article analyzes the challenges and threats that emerged in 2022 as a result of Russia's full-scale armed aggression against Ukraine and continue to have a negative impact on the country's economy and the overall level of economic security in 2023–2024. The impact of risks and threats has been analyzed, the most vulnerable components of the country's economic security have been identified: foreign economic, financial, social, investment and innovation. Measures to minimize risks in order to achieve the economic stability of the country and restore the proper level of economic security of Ukraine are proposed. The importance of identifying trends and factors that will contribute to the recovery of the national economy of the State is substantiated. In the course of the analysis, it is concluded that the current reaction of the economy to the losses and restrictions of the war has revealed unexpected resilience to the shock effects of risks and threats. Thus, if the factors of stabilization of the country's economic security are preserved, we can expect positive prospects for ensuring the country's economic stability and achieving an appropriate level of economic security of the State.

Keywords: national security, economic security, economic stability, martial law, risks, threats, State.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 11.

Lutsyk Yulia O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Economics and Financial Support of the Institute of Logistics and Troop Support (Forces), National University of Defence of Ukraine (28 Povitroflotskyi Ave., Kyiv, 03049, Ukraine)

E-mail: Julia.Lutsik@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1486-2336>

Вступ. Повномасштабне військове вторгнення РФ на територію України 24.02.2022 р. кардинально змінило умови життя населення та функціонування економіки: людські втрати, тимчасова окупація і бойові дії на території України, руйнування виробничих потужностей, житлових фондів та інфраструктури, енергетичний терор та екоцид – це безпрецедентні для новітньої європейської історії реалії, до яких змушені пристосовуватись населення України та бізнес.

Життя та функціонування суспільства в умовах війни сьогодні ґрунтується на кардинально інших пріоритетах, серед яких ключовим є «безпека».

Економічна безпека є однією із пріоритетних складових національної безпеки України. Економічна безпека – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання. Яка, своєю чергою, відповідає за виконання одного із трьох важливіших національних інтересів: сталий розвиток національної економіки, суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення.

Питання економічної безпеки постає як одне із найбільш актуальних і пріоритетних у зв'язку із кардинальною трансформацією ризиків і загроз в умовах довготривалої війни, їх деструктивним впливом на економічну стійкість країни та загальний рівень економічної безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної безпеки постає як одне із найбільш пріоритетних у науковому практичному та фаховому середовищі. Із чисельних публікацій слід зазначити роботи Я. Жаліла, С. Пирожкова, О. Резнікової, А. Шевченко [1; 2; 3; 4]. На додаткову увагу заслуговує питання вивчення ризиків і загроз, пов'язаних із наслідками втрат та обмежень від агресії РФ, які здійснюють негативний вплив на загальний стан економічної безпеки країни, а отже, потребують дослідження та розв'язання, особливо за умови затягування та загострення війни. Такий стан справ свідчить про перспективи подальших досліджень із цієї тематики.

Мета статті полягає в аналізі трансформації ризиків і загроз економічної безпеки в умовах довготривалої війни, вивченні їх негативних наслідків, які потребують усвідомлення, дослідження та розв'язання в умовах сучасних реалій невизначеності і непередбачуваності. Відповідно, це спонукає до пошуку нових ідей і дієвих механізмів розв'язання назрілих проблем у напрямку досягнення економічної стійкості та забезпечення економічної безпеки держави.

Викладення основного матеріалу. На сьогодні основні завдання економічної безпеки країни зазначені в Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року [5], які реалізуються в умовах дії надзвичайних викликів і загроз, що сформувались в 2022 році внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ проти України та продовжують чинити негативний вплив на економіку у 2023–2024 роках:

- загроза життю та безпеці населення внаслідок масованих ударів противника;

- втрата людського капіталу та міграційна криза. Близько 29 % населення були змушені покинути свої домівки. Станом на 14 березня 2024 року у світі зафіксовано 6,486 млн біженців з України;
- суттєва зміна балансу робочої сили за регіонами;
- значні збитки від руйнувань. Так, за даними Світового банку, прямі збитки від агресії РФ оцінюються в \$152 млрд, загальні потреби у відновленні складають \$486 млрд;
- зупинка роботи підприємств через окупацію чи знищення, спад ділової активності, закриття компаній у прифронтових регіонах, падіння завантаженості виробництв. Майже 91 % підприємств тимчасово зупинилися на початку війни;
- загальне недоінвестування у бізнес, зупинка ринку комерційного кредитування;
- порушення ланцюгів постачання, зростання витрат на експорт і логістику, що стримує розвиток експорту та, як наслідок, звужує економічну діяльність підприємств;
- перебої з енергопостачанням.

До викликів і загроз, що утворились упродовж 2024 року та чинили вкрай негативний вплив на економіку, можна віднести:

- вихід РФ із «Зернової угоди». Хоча Україна власними зусиллями створила «Український морський коридор» як альтернативу «зеленому коридору», ризикованість транспортування (ризик обстрілу морських суден та портової інфраструктури з боку РФ) не дозволяє повноцінно реалізовувати експортний потенціал;
- запровадження заборони імпорту української агропродукції п'ятьма країнами, що мають спільний кордон з Україною, з травня 2023 року (Словаччина, Польща та Угорщина зберегли свої обмеження всупереч рішенням Європейської комісії не продовжувати ембарго на постачання українського зерна після 15 вересня 2023 року, а Румунія та Болгарія застосовують нетарифні обмеження у вигляді ліцензування ввозу).

Розв'язана Росією війна проти України потребує значних довготривалих витрат та породжує значні щоденні додаткові втрати. Вже сьогодні доцільно організувати процес збирання, фіксування та накопичення інформації щодо наявних економічних та військових втрат і витрат України внаслідок воєнних дій.

Метою фіксації такого роду інформації має бути:

- створення єдиної бази даних злочинів РФ проти України з метою формування позовів до міжнародних судів проти РФ щодо відшкодування нанесених війною збитків;
- формування рекомендацій щодо прогнозування можливостей економіки забезпечити військові дії та відновити втрачені потужності.

Загальна оцінка збитків прорахована у тісній співпраці з профільною командою Світового Банку. В рамках Звіту оцінені такі види збитків:

- прямі збитки («damages» згідно з методологією Світового банку) відносимо – шкоду (повне або

часткове руйнування), завдану фізичній інфраструктурі України внаслідок війни;

- непрямі збитки («losses» згідно з методологією Світового банку) – зміни в економічних потоках внаслідок війни, втрати доходів різних сфер економіки, додаткові витрати, пов'язані з війною, майбутні втрати, яких економіка зазнає внаслідок війни.

Так, за даними Світового Банку, прямі збитки від агресії РФ оцінюються в \$152 млрд, загальні потреби у відновлення складають \$486 млрд [6]. Економічні збитки охоплюють не тільки руйнування та пошкодження інфраструктури, виробничих об'єктів, а й враховують людський капітал, екологію тощо.

Відповідно, сучасні умови існування України вимагають поглибленого аналізу питань, пов'язаних із поступовим і плановим зміцненням української економіки задля стабілізації належного рівня економічної безпеки України за умови втрат і обмежень війни. Результати постійного моніторингу та аналізу економічної безпеки за її складовими свідчать, що упродовж 2010–2021 років загальний індекс економічної безпеки знаходився в «незадовільній зоні». Найбільш вразливими складовими економічної безпеки виявилися: демографічна, інвестиційно-інноваційна, фінансова та макроекономічна складові.

У 2022 році Мінекономіки призупинило проведення постійного моніторингу за усіма індикаторами у зв'язку із відсутністю необхідних даних. Виконання цього завдання в повному обсязі Мінекономіки відновить після припинення чи скасування воєнного стану в Україні та оприлюднення органами державної статистики всієї необхідної статистичної інформації.

Економічна безпека України зазнає відчутних трансформацій в умовах довготривалої війни. На сьогодні прорахувати загальний індекс економічної безпеки досить складно, однак можна передбачити найбільш вразливі до ризиків і загроз складові економічної безпеки за рахунок аналізу трансформації ризиків економічної безпеки України та їх впливу на загальний стан економіки країни.

Національним інститутом стратегічних досліджень підготовлена Експертно-аналітична доповідь «Економічна безпека України в умовах довготривалої війни» [7]:

- досліджено ризики для економічної безпеки у поточному році;
- здійснено форсайт-аналіз на 2025–2027 роки.

На основі експертного опитування профільних експертів було здійснено аналіз і ранжування актуальних для воєнного часу ризиків та загроз виходячи із двох основних критеріїв: рівня впливу та ймовірності настання. Внаслідок чого, здійснено розподіл ризиків та загроз на відповідні три зони:

- «зелену зону» – реагування на ризик не потребує вжиття додаткових заходів або потребує моніторингу;
- «жовту зону» – реагування на ризик потребує регулярного моніторингу та контролю й застосування базових попереджувальних заходів для мінімізації;
- «червону зону» – потребує вжиття невідкладних заходів та мобілізації значних зусиль щодо зниження відповідних загроз.

Найбільш небезпечною є «червона зона», яка потребує особливого вивчення і уваги з метою вжиття комплексу нейтралізуючих заходів і тим самим пониження критично високої ризиковості. Так, на думку експертів, в 2024 році до цієї зони будуть віднесені 24 загрози, які матимуть негативний вплив на наступні найбільш вразливі складові економічної безпеки:

1. Зовнішньоекономічна складова економічної безпеки. На цю складову впливає ризик втрати експортного потенціалу України внаслідок руйнування або пошкодження виробничих об'єктів; зростання негативного сальдо торговельного балансу; утруднення експорту внаслідок руйнування чи ускладнення транспортної логістики; посилення сировинної та низькотехнологічної спрямованості експорту, а також значного збільшення частки імпорту у внутрішньому споживанні;
2. Фінансова складова економічної безпеки. Негативний вплив справляє високий рівень дефіциту державного бюджету; зростання обсягів державного боргу та видатків на його обслуговування; погіршення фінансової стійкості пенсійної системи;
3. Соціальна складова економічної безпеки дозволяє оцінити загальний стан добробуту та якості життя населення, рівень якого знижується і залежить від соціально-економічного становища вразливих верств населення; спроможності системи соціального захисту України виконувати свої функції; погіршення доступу до кваліфікованої медичної допомоги;
4. Інвестиційно-інноваційна складова економічної безпеки, на стан якої негативно впливає ризик наявності або взагалі скорочення державних капітальних інвестицій; зниження динаміки інвестиційних процесів у промисловості; скорочення капітальних інвестицій у корпоративному секторі та згорання інноваційної активності в економіці.

Експерти очікують, що протягом 2025–2027 років у середньо-високо ризиковій зоні залишаться 14 загроз економічній безпеці. Це вказує в цілому на оптимістичні очікування. Найбільшими за кількістю у помаранчевій середньо-високій зоні ризику у 2025–2027 роках, на думку експертів, будуть загрози у фінансовій та соціальній складових економічної безпеки, які на сьогодні існують у тісній взаємозалежності одна від одної. Фінансова нестабільність проявляється, у першу чергу, у високому рівні дефіциту державного бюджету. Розуміючи складну ситуацію, в якій опинилось населення, Урядом забезпечувалось безперебійне здійснення виплат пенсій, субсидій, заробітної плати у бюджетній сфері. Однак, внаслідок наявних, однак обмежених фінансових ресурсів, може відбуватися недофінансування основних напрямів соціальних витрат. Отже, ймовірними наслідками можуть бути значне зниження добробуту та якості життя населення, суттєве погіршення соціально-економічного становища вразливих верств населення та зниження спроможності системи соціального захисту України виконувати свої функції.

Загальний результат розподілу ризиків та загроз економічній безпеці у розрізі складових економічної безпеки країни узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

Ризики та загрози економічної безпеки у 2022–2027 рр.

№ з/п	Складові економічної безпеки	2022	2023	2024	2025–2027
		Ймовірність настання / ступінь впливу			
1	2	3	4	5	6
<i>Макроекономічна безпека</i>					
1	Різкий економічний спад (згорання ділової активності в умовах війни, неможливість ведення бізнесу в зоні бойових дій або ризиковій зоні)	-	4/4	3/4	3/4
2	Відплив капіталу з економічної території України та релокація бізнесу за кордон	3/4	3/3	3/4	3/3
3	Значне скорочення інвестиційної діяльності	3/4	4/4	4/4	3/4
4	Критичне зниження обсягів кредитного фінансування основного капіталу, обігових коштів та інвестицій	4/4	4/4	3/4	3/3
5	Зменшення трудового потенціалу внаслідок інтенсивних процесів міграції населення за кордон, значної частки ВПО, втрат цивільного населення внаслідок бойових дій	4/4	4/4	4/3	4/4
6	Зростання індексу споживчих цін (інфляція)	4/3	4/4	3/3	3/3
7	Зниження приватного споживання	-	4/3	4/3	3/3
<i>Виробнича безпека</i>					
1	Критичне скорочення промислового виробництва	5/5	4/4	4/4	¾
2	Прискорення темпів деіндустріалізації економіки	4/4	4/4	3/4	3/3
3	Зниження конкурентних позицій вітчизняних виробників на внутрішньому та зовнішніх ринках промислової продукції	4/3	4/4	3/4	¾
4	Збільшення часток низькотехнологічної та сировинної продукції у структурі промислового виробництва	4/3	4/4	3/4	3/3
5	Посилення залежності внутрішнього ринку України від імпорту промислової продукції	4/4	4/3	4/4	4/4
<i>Фінансова безпека</i>					
1	Погіршення фінансової стійкості пенсійної системи	4/4	4/4	3/4	4/4
2	Високий рівень дефіциту державного бюджету	5/5	5/4	4/4	4/4
3	Значні втрати податкових та митних надходжень державного та місцевих бюджетів	5/5	4/4	4/4	3/4
4	Брак довіри з боку громадян та бізнесу до податкових, митних органів	3/3	4/3	4/3	4/4
5	Недофінансування окремих статей видатків бюджету внаслідок обмеженості фінансових можливостей держави	4/4	4/4	4/4	4/4
6	Зростання обсягів державного боргу та видатків на його обслуговування	5/4	4/4	4/4	4/4
7	Погіршення інституційної спроможності банківської системи внаслідок скорочення ресурсної бази банків, збитковості та зниження капіталізації	3/3	3/3	3/3	3/3
8	Різне збільшення частки непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків/	4/3	3/3	3/3	3/3
<i>Зовнішньоекономічна безпека</i>					
1	Значна втрата експортного потенціалу України внаслідок руйнування чи пошкодження виробничих об'єктів	5/4	4/4	4/4	3/4
2	Утруднення експорту внаслідок руйнування чи ускладнення транспортної логістики	5/5	4/4	4/4	3/4
3	Зростання негативного сальдо торговельного балансу	4/4	4/4	4/4	4/4
4	Посилення сировинної та низькотехнологічної спрямованості експорту	3/3	4/4	4/4	4/4
5	Обмеження дієвості інфраструктури підтримки зовнішньоторговельної діяльності	-	3/4	3/4	3/3
6	Значне збільшення частки імпорту у внутрішньому споживанні	4/3	4/3	4/4	3/3

1	2	3	4	5	6
<i>Інвестиційно-інноваційна безпека</i>					
1	Скорочення державних капітальних інвестицій	5/4	4/4	4/4	3/4
2	Згорання інноваційної активності в економіці	4/3	4/3	4/4	3/4
3	Погіршення динаміки інвестиційних процесів у промисловості	5/5	4/4	4/4	3/4
4	Недостатній обсяг фінансування наукових досліджень і розробок	-	4/3	4/3	4/4
5	Скорочення капітальних інвестицій у корпоративному секторі	-	4/4	4/4	3/4
6	Релокація за межі України інноваційно активних компаній	-	4/3	4/3	3/3
<i>Соціальна безпека</i>					
1	Суттєве погіршення соціально-економічного становища вразливих верств населення	4/4	4/4	4/4	4/4
2	Суттєве зниження спроможності системи соціального захисту України виконувати свої функції	4/4	3/4	4/4	4/4
3	Втрата можливостей зайнятості та поглиблення структурних диспропорцій на ринку праці	4/4	4/4	4/4	3/4
4	Значне зниження добробуту та якості життя населення	5/4	4/4	4/4	4/4
5	Погіршення доступу до кваліфікованої медичної допомоги	4/4	3/3	3/4	3/4
6	Погіршення доступу до отримання соціальних послуг через нестачу фахівців з надання соціальних послуг	-	3/3	3/3	3/3
7	Погіршення умов життя значних груп населення через руйнування житла та цивільної інфраструктури	5/4	4/4	4/4	3/3
8	Масовий виїзд біженців за кордон	4/3	3/4	3/4	3/3
9	Значне погіршення стану довкілля (включаючи воєнне забруднення), спричинене бойовими діями	4/3	4/4	4/4	4/4
10	Збільшення навантаження на соціальну інфраструктуру та ринок праці густозаселених і традиційно працевлаштованих західних регіонів	4/4	4/3	3/3	3/3
11	Стрімке зростання кількості ВПО	4/4	3/3	3/3	3/3
<i>Продовольча безпека</i>					
1	Локальні дефіцити продуктів харчування, викликані утрудненням постачання та / чи надмірним попитом	4/3	4/4	3/3	2/3
2	Зниження обсягів виробництва значущих видів сільськогосподарської продукції	3/3	4/4	3/3	3/3
3	Руйнування інфраструктури виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції та продуктів харчування	4/3	3/3	3/4	3/3
4	Значні матеріально-технічні та фінансові втрати частки сільськогосподарських виробників	4/4	4/4	3/4	3/3
5	Погіршення якості харчування населення	4/3	4/4	3/3	3/3
6	Погіршення забезпеченості сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними засобами	4/4	4/3	3/3	3/3
7	Посилення дефіциту трудових ресурсів у сільськогосподарському виробництві	3/3	4/4	4/4	3/4

Джерело: узагальнено автором на підставі аналізу [7]

Безумовно, через відсутність прогнозованого терміну завершення війни не можливо сформувати точну траєкторію загального індексу економічної безпеки. Це обумовлює обережні оптимістичні прогнози експертів стосовно економічного відновлення.

Основними факторами, які дозволили стабілізувати та адаптувати ситуацію в економіці України, збільшити об-

межені на сьогодні можливості економічного зростання і позитивно вплинути на загальний рівень економічної безпеки України, є:

1. Успіхи Збройних Сил України на полі бою.
2. Стійкість українського бізнесу та населення. Майже 91 % підприємств, які тимчасово зупинилися з початку війни, відновили свою діяльність.

У 2023 році лише 8,2 % підприємств фактично припинили свою діяльність (порівняно з 26,5 % підприємств за підсумком 2022 року та 46,8 % станом на червень 2022 року) [8].

Найбільші темпи відновлення спостерігались:

- у будівництві (індекс будівельної продукції зріс на 22,6%) – за рахунок інвестиційного попиту, сформованого значним бюджетним фінансуванням, спрямованим на відновлення пошкодженої критичної інфраструктури внаслідок бойових дій та проведення капітальної відбудови;
- у переробній промисловості (індекс переробної промисловості зріс на 12,3 %) – за рахунок відновлення попиту на інвестиційну продукцію (машинобудування (ВПК) та будівельні матеріали), збільшення сировинної бази з боку сільського господарства (виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів), а також попиту з боку суміжних видів діяльності;
- у сільському господарстві – внаслідок сприятливих погодних умов, що вплинули на збільшення врожайності та площі збирання майже всіх рослинницьких культур;

3. Злагоджена робота Уряду та бізнесу.

4. Підтримка країн-партнерів. Україна отримала близько \$85 млрд від початку вторгнення. Необхідно підкреслити, що з початку введення воєнного стану в Україні Урядом була проведена значна робота із залучення безпрецедентних обсягів фінансової допомоги від зовнішніх союзників.

Від початку війни до 1 квітня 2024 року до Держбюджету надійшло близько 85,3 млрд доларів США міжнародної фінансової допомоги. Офіційні трансферти з країн ЄС та світу до Державного бюджету млрд доларів США: ЄС – 32,2; США – 22,9; Канада – 5,1; Німеччина – 1,6; інші країни – 8,0 [9].

Необхідно зазначити, що Україна розраховує і на додаткову допомогу від міжнародних партнерів. Розпорядженням Уряду від 18.03.2024 року №244-р схвалено План України для програми Ukraine Facility [10]. Ukraine Facility – це інструмент, що передбачає можливість отримання Україною у 2024–2027 роках фінансової та технічної допомоги ЄС на загальну суму 50 млрд євро. З них на бюджетну підтримку буде спрямовано 38,27 млрд євро, інвестиційний фонд – 6,97 млрд євро, на технічну та адміністративну підтримку – 4,76 млрд євро [11];

5. Швидкість відновлення зруйнованих і пошкоджених об'єктів критичної інфраструктури.
6. Розблокування Чорного моря. Україна в серпні 2023 року власними зусиллями створила «Український морський коридор», і за період серпень 2023 року – березень 2024 року вдалося доставити морським транспортом на зовнішні ринки товарів на суму \$10,9 млрд (48,6 млн тонн сільгоспродукції).

Доцільно зазначити, що факт розблокування Чорного моря позитивно впливає не тільки на загальний стан економіки України, але й забезпечує достатній рівень продовольчої безпеки на глобальному Півдні.

Висновки. Виходячи із вище наведеного матеріалу доцільно зазначити, що, попри безпрецедентні втрати і випробування внаслідок війни, у цілому стан економічної безпеки держави поступово стабілізується. Хоча затяжна війна й погіршила можливості економічного зростання України та посилила залежність національної економіки від зовнішніх джерел розвитку, Україні вдалося зберегти відносну економічну стабільність, подолати масштабну зупинку виробництва та наслідки впливу трудових ресурсів.

Динаміка змін у державі за роки воєнного стану, а також поточна реакція економіки на втрати та обмеження свідчать про неочікувану стійкість української економіки до шоків впливів ризиків і загроз в умовах довготривалої війни.

Зовнішньоекономічні диспропорції та різного роду обмеження зумовляють у найближчій перспективі найбільші ризики для економічної безпеки країни. Підтримка зовнішньоекономічного балансу, макроекономічної та фінансової стабільності, збереження прийнятної інвестиційно-інноваційного клімату з метою розширення виробничого потенціалу промисловості, а також відновлення динаміки соціального розвитку залишаються важливими завданнями для мінімізації ризиків економічної безпеки України, забезпечення економічної стійкості країни та відновлення належного рівня економічної безпеки України.

При збереженні позитивних чинників стабілізації економічної безпеки країни, умов для її зміцнення та факторів підтримки можна із застережливим оптимізмом очікувати на відновлення і стає зростання вітчизняної економіки у середньо- та довгостроковій перспективі у напрямку забезпечення економічної стійкості країни та досягнення належного рівня економічної безпеки держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаліло Я. А. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. Київ : Сатсанга, 2001. 224 с.
2. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мілітарного безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с.
3. Шевченко Л. С., Гриценко О. А., Макуха С. М. та ін. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія. Харків : Право, 2009. 312 с.
4. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, В. А. Смолій, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький. Київ, 2022. 552 с.
5. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року : Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>
6. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на початок 2024 року. Київська школа економіки. Київ. 2024. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/>
7. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Експертно-аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2024 71 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.08>

8. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

9. Міністерство фінансів України. URL: <https://minfin.gov.ua/>

10. Про схвалення Плану України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 № 244-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2024-%D1%80#Text>

11. Уряд затвердив План для реалізації програми Ukraine Facility. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyyv-plan-dlia-realizatsii-prohramy-ukraine-facility>

REFERENCES

Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh dovhotryvaloї viiny. Ekspertno-analitychna dopovid [Economic Security of Ukraine in Conditions of Long-term War. Expert Analytical Report]. Kyiv: NISD, 2024.

DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.08>

[Legal Act of Ukraine] (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>

[Legal Act of Ukraine] (2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2024-%D1%80#Text>

Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

Ministerstvo finansiv Ukrainy. <https://minfin.gov.ua/>

Natsionalna stiikist Ukrainy: stratehiia vidpovidi na vyklyky ta vypередzhennia hibrydnykh zahroz: natsionalna dopovid [National

Resilience of Ukraine: Strategy for Responding to Challenges and Anticipating Hybrid Threats: National Report]. Kyiv, 2022.

Reznikova, O. O. *Natsionalna stiikist v umovakh minlyvoho bezpekovooho seredovyshcha* [National Stability in the Conditions of a Changing Security Environment]. Kyiv: NISD, 2022.

Shevchenko, L. S. et al. *Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist ta napriamy formuvannia* [Economic Security of the State: Essence and Directions of Formation]. Kharkiv: Pravo, 2009.

"Uriad zatverdyyv Plan dlia realizatsii prohramy Ukraine Facility" [The Government Approved the Plan for the Implementation of the Ukraine Facility Orogram]. <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyyv-plan-dlia-realizatsii-prohramy-ukraine-facility>

"Zvit pro priami zbytky infrastruktury vid ruinuvan vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy stanom na pochatok 2024 roku" [Report on Direct Damage to Infrastructure from Destruction as a Result of Russia's Military Aggression Against Ukraine as of the Beginning of 2024]. Kyivska shkola ekonomiky. Kyiv, 2024. <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/>

Zhalilo, Ya. A. *Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy v konteksti dosvidu svitovoi spilnoty* [National Security Strategy of Ukraine in the Context of the Experience of the World Community]. Kyiv: Satsanha, 2001.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2024 р.

Статтю прийнято до публікації 27.08.2024 р.